

УДК 332.1:630

Фінансове забезпечення розвитку лісоресурсного потенціалу Закарпатської області

Михальчинець Г.Т.
старший викладач кафедри фінансів
Мукачівського державного університету

У статті розглянуто особливості господарської діяльності та її фінансового забезпечення підприємств лісового господарства, зокрема в розрізі державної форми власності. Досліджено вплив на розвиток екосистеми регіону незабезпеченості фінансовими ресурсами підприємств лісової галузі, а також розвиток інновацій в торгівлі необробленою деревиною та лісопродукцією на спеціальних товарних біржах.

Ключові слова: лісоресурсний потенціал, фінансове забезпечення фінансової діяльності, фінансова інфраструктура, електронні торги, сталий розвиток галузі.

Михальчинець Г.Т. ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ ЛЕСОРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрены особенности хозяйственной деятельности и ее финансового обеспечения предприятий лесного хозяйства, в частности в разрезе государственной формы собственности. Исследовано влияние на развитие экосистемы региона необеспеченности финансовыми ресурсами предприятий лесной отрасли, а также развитие инноваций в торговле необработанной древесиной и лесопродукцией на специальных товарных биржах.

Ключевые слова: лесоресурсный потенциал, финансовое обеспечение финансовой деятельности, финансовая инфраструктура, электронные торги, устойчивое развитие отрасли.

Mykhalchynets G.T. FINANCIAL SUPPORT FOR DEVELOPMENT OF FOREST POTENTIAL OF TIMBER INDUSTRY IN TRANSCARPATHIAN REGION

The article considers the peculiarities of economic activity and its financial provision forestry enterprises, particularly in the context of state ownership. The effect on the ecosystem of the country insecurity financial resources forest industry and the development of innovation and trade in rough wood and forest products in special commodity exchanges.

Keywords: lisoresursnyy potential funding of financial activity, financial infrastructure, electronic trading, sustainable development of the industry.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан лісів України, у тому числі і Закарпатської області, далеко не відповідає економічним та екологічним вимогам. Значене скорочення за останні три десятиліття площі лісів спричинило антропогенне переформування лісових ландшафтів, унаслідок чого знизилася їх природна продуктивність, зрідлилося біорізноманіття. Через відсутність фінансових інвестицій залишаються низькими темпи лісорозведення та лісовідновлення. Через нефункціональний розподіл земель лісогосподарського призначення і лісових насаджень за формами власності і лісогосподарської функції управління лісами і лісогосподарським виробництвом не узгоджуються з екологічно збалансованими принципами господарювання і ринковими умовами.

Внаслідок цього особливої уваги заслуговують дослідження екологічних аспектів господарювання в лісах, фінансове забезпечення лісоресурсного відтворення, напрями регулювання лісогосподарським і лісопромисловим виробництвами.

Отже, актуальними є дослідження, пов'язані з вирішенням важливих завдань галузевого і міжгалузевого характеру, зокрема: оцінкою лісоресурсного потенціалу; визначення ролі лісу в структурі соціально-економічного розвитку і еколого-економічної безпеки; розробкою методологічних і методичних підходів оцінки ефективності та фінансового забезпечення програмних заходів з лісових проблем; структурною перебудовою лісового сектору економіки. Особливої уваги заслуговують також дослідження фінансування екологіч-

них програм господарювання в лісах, а також лісоресурсного відтворення, вдосконалення напрямів регулювання лісгосподарського і лісопромислового виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження економіки лісокористування присвятили свої праці низка вітчизняних науковців, зокрема: Бондар В.С., Ведмідь М.М., Генсірук С.А., Дяченко Я.Я., Колісниченко М.В., Коваль Я.В., Лакида П.І., Мішенін Е.В., Мошак О.В., Пила В.І., Петров А.П., Самоплавський В.І., Синякевич І.М., Туниця Ю.Ю., Туркевич І.В. та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити існуючий фінансовий стан та фінансові можливості державних лісових господарств щодо фінансування інноваційно-інвестиційних програм економіко-екологічного розвитку лісового багатства Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. За ведення лісового господарства в Україні відповідає Держкомітет лісового господарства України, у веденні якого знаходиться 7,497,2 тис. га (68%) українських лісів і який має трирівневу структуру управління:

- департамент Державного комітету лісового господарства України;
- регіональні лісові управління у областях;
- лісгосподарські підприємства.

Лісгосподарські підприємства відповідають за весь комплекс лісового господарства – від посадки лісу до рубок головного користування. Лісгосподарські підприємства структурно розділяються на лісництва, окремі дільниці та лісові обходи. Наразі у системі ДАЛР працює та займається веденням лісового господарства 307 лісгосподарських підприємств (загальною площею 24,421 га), яким підпорядковані 1 667 лісгоспів (загальною площею 4,497 га), 3 226 лісництв (загальною площею 2,324 га) та 11 849 лісових обходів (загальною площею 633 га) [1].

Ведення лісового господарства та їх фінансове забезпечення регулюється Лісовим кодексом України та Законом України «Про бухгалтерський облік та звітність».

Варто зазначити, що в країнах із ринковою економікою лісове господарство трактується як комерційна діяльність при певному врахуванні суспільних та екологічних особливостей його ведення. Механізм функціонування лісового господарства орієнтовано на те, що дохід від лісу покриває витрати на лісництво та управління, а власник отримує також і чис-

тий прибуток [1]. Із цих позицій цілком логічно, що в ринковій економіці активно розвивається концепція сталого лісового менеджменту, яка є основною ідеєю інституціонального регулювання лісгосподарювання європейських країн. На відміну від країн Європейського Союзу концепція сталого лісового менеджменту (управління сталим розвитком лісового господарства) не знайшла широкого відображення в лісовому законодавстві України [4].

Дослідження методики ведення фінансового та бухгалтерського обліку підприємств лісової галузі доводять складність групування інформації через тривалий часовий розрив в етапах операційної діяльності, тому аналіз господарської діяльності підприємств лісової галузі доцільно проводити в такі терміни: за зміну, добу, декаду, місяць – операційний; за квартал, рік – поточний; один раз у рік, п'ять чи десять років – стратегічний. Уміле поєднання аналізу стратегії розвитку підприємства, операційного аналізу виробничо-господарських показників з аналізом його роботи за тривалий період забезпечить використання його результатів для пошуку резервів покращання роботи лісгосподарського підприємства та галузі в цілому. Для підприємств лісового господарства важливо змістити акценти з узагальненого відображення витрат і доходів у місяці, наступному за звітним, на поточне відображення їх за кожним місцем виникнення (бригадою, фазою, ділянкою, цехом, складом, лісництвом), у результаті чого значно спрощується процедура отримання інформації для здійснення операційного аналізу. На основі результатів операційного аналізу можливо оперативно впливати на формування собівартості лісопродукції та інших видів продукції лісгосподарських підприємств.

Пошук резервів зростання прибутку є важливим завданням для лісгосподарського підприємства. Всі фактори, які забезпечують формування резервів зростання прибутку від операційної діяльності підприємства, слід поділяти на дві групи: фактори прямої дії та фактори опосередкованої дії, що необхідно враховувати при розробці заходів із використання виявлених резервів. Для підприємств лісової галузі важливо мати стабільну (а не випадкову) прибутковість, чітку стратегію розвитку та забезпечити дотримання фінансової дисципліни. Розробці стратегії підприємства повинен передувати стратегічний аналіз, ключовими поняттями якого є поняття операційного аналізу: операційний леверидж (виробничий важіль); точка беззбитковості; запас

фінансової стійкості (запас міцності (безпеки)); рентабельність. При цьому витрати, доходи, прибуток підприємства та їхню поведінку потрібно досліджувати в тісному зв'язку.

Дані статистики свідчать про слабкий рівень розвитку кредитної та фондової складових частин у фінансуванні оборотних та особливо основних засобів лісових господарств, також вони свідчать про значний рівень використання короткострокового фінансування на протигагу довгостроковому (табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що державні ЛГ підприємства здійснюють інвестування в господарську діяльність за рахунок власних джерел і майже не використовують зовнішні джерела фінансування, зокрема банківське кредитування або кошти спецфондів та програм.

Сьогоднішні пропозиції банківських установ щодо фінансування лісових господарств майже відсутні. Це пов'язано зі значними ризиками, зокрема ризиками, пов'язаними з

часом та нерентабельністю даного виду господарської діяльності.

Співставлення динаміки «проїдання» основного капіталу та інвестицій доводить, що чисте накопичення зберігає негативну динаміку. Відтворення основного капіталу по-старому фінансується переважно за рахунок амортизаційних відрахувань. При цьому варто підкреслити, що при використанні даних джерел на інвестування ДЛГ, у кращому випадку, забезпечує лише просте відтворення, оскільки випереджаючий ріст цін на інвестиційні ресурси виступає фактором, що понижує відновлення виробництва.

Крім того, слабка фінансова інфраструктура та її нерівномірність, нерозвинутість фондового ринку, нестабільність правового поля ускладнюють процес залучення зовнішніх джерел фінансування та банківських кредитів.

По-суті, сформований механізм міжгалузевого переливу капіталу є малоефективним,

Таблиця 1.1

Структура капіталу лісгосподарських підприємств Закарпатської області за джерелами фінансування за 2015 р.

ЛГ державної форми власності	Фінансовий результат, тис. грн.	Власний капітал, тис. грн.	Позичковий капітал, тис. грн.	Структура капіталу, %	Рентабельність капіталу, %
ДП «Довжанське лісомисливське господарство»	147	4431	1660	72,75	2,41
ДП «Берегівське лісове господарство»	87	4992	1694	74,66	1,30
ДП «Березнянське лісове господарство»	98	382	1971	16,23	4,16
ДП «Брустурянське ЛМГ»	300	9458	12361	43,35	1,37
ДП «Великобичківське ЛМГ»	131	12290	2864	81,10	0,86
ДП «Виноградівське лісове господарство»	86	189	2271	7,68	3,50
ДП «Воловецьке лісове господарство»	39	4929	3902	55,81	0,44
ДП «Міжгірське лісове господарство»	-198	9656	2530	79,24	-1,62
ДП «Мокрянське лісомисливське господарство»	0	8412	7557	52,68	0,00
ДП «Мукачівське лісове господарство»	198	5442	3432	61,33	2,23
ДП «Перечинське лісове господарство»	107	2785	3514	44,21	1,70
ДП «Рахівське лісове дослідне господарство»	347	17957	9468	65,48	1,27
ДП «Свалявське лісове господарство»	183	4097	5186	44,13	1,97
ДП «СЛАП «Іршаваагроліс»	41	493	886	35,75	2,97
ДП «Ужгородське лісове господарство»	39	3641	1720	67,92	0,73
ДП «Хустське ЛДГ»	126	529	5434	8,87	2,11
ДП «Ясінянське лісомисливське господарство»	300	10471	4079	71,97	2,06
ДП «Закарпатсліссервіс»	10	243	186	56,64	2,33

Джерело: складено автором за даними [3]

що ускладнює інвестиційну діяльність як на рівні підприємств, так і на рівні регіонів.

Інвестування в основний капітал ДЛГ за останні 20 років не здійснюється. Прогнозні програми розвитку галузі не знаходять фінансової підтримки на рівні місцевих, обласних та державних бюджетів. При збереженні домінуючої ролі власних коштів підприємств ДЛГ у структурі джерел фінансування неможливо оцінювати інноваційно-інвестиційний розвиток підприємств даної галузі, тому розвиток та удосконалення еколого-економічної потужності природних лісових ресурсів, підвищення ефективності їх відтворення і використання знаходиться на низькому рівні.

На сьогодні фінансування з державного бюджету державних, регіональних і місцевих програм ведення лісового господарства здійснюється лише шляхом цільового виділення коштів через державні органи лісового господарства. Порядок фінансування з державного бюджету витрат на лісове господарство і мисливство в 2015 р. взагалі відсутній.

На сьогодні фінансування заходів на охорону і відновлення лісових ресурсів здійснюється в умовах нормативно-правової неврегульованості, що є однією з причин неефективного управління фінансовими ресур-

сами та призводить до невиконання лісогосподарських заходів у лісовому фонді в повному обсязі.

Проте введення прозорості у веденні біржових торгів необробленою деревиною та твердої ціни на їх реалізацію дають можливість досягти ДЛГ планування та ефективного управління фінансовими потоками.

Так, за результатами торгів товарної біржі «Закарпатський лісовий ринок» у II кварталі 2015р. було досягнуто максимального фінансового ефекту від проведеної діяльності (табл. 2).

Електронні торги дадуть можливість увести плановість та послідовність у веденні господарської діяльності ДЛГ.

Програма розвитку Закарпатської області на 2016–2018 рр., затверджена Рішенням обласної ради Закарпатської області від 22.12.2015 р. № 88, зазначає про нерозривний зв'язок соціально-економічного розвитку області зі станом навколишнього середовища, наявністю екологічних проблем [5].

Оцінка стану природного середовища в області свідчить, що практично немає природних компонентів екосистеми, які б не зазнавали постійного негативного антропогенного впливу.

Таблиця 2

**Результати торгів необробленою деревиною
на ТБ «Закарпатський лісовий ринок» за II квартал 2015 р.**

ДЛГ	виставлено, м³	продано, м³	% продажу
ДП «Берегівське ЛГ»	2440	2440	100%
ДП «Брустурянське ЛМГ»	21452	16295	76%
ДП «В.Березнянське ЛГ»	4600	3800	83%
ДП «В.Бичківське ЛМГ»	15570	12620	81%
ДП «Виноградівське ЛГ»	3230	3180	98%
ДП «Воловецьке ЛГ»	12480	9135	73%
ДП «Довжанське ЛМГ»	5720	6020	105%
ДП «Міжгірське ЛГ»	13620	12420	91%
ДП «Мокрянське ЛМГ»	21300	20400	96%
ДП «Мукачівське ЛГ»	7880	7280	92%
ДП «Перечинське ЛГ»	9435	9435	100%
ДП «Рахівське ЛДГ»	21815	20600	94%
ДП «Свалявське ЛГ»	12725	12925	102%
ДП «Ужгородське ЛГ»	15240	14675	96%
ДП «Хустське ЛДГ»	5595	4680	84%
ДП «Ясінянське ЛМГ»	10700	10660	100%
НПП «Зачарований край»	120	50	42%
ДП «СЛАП «Іршаваагроліс»	1528	931	61%
ДП «Закарпатське ОУЛАГ»	8005	6515	81%
Разом	193455	174061	90%

Джерело: складено автором за даними [3]

Невід'ємною умовою сталого розвитку області є достатній рівень уваги до охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки [2].

У частині розвитку природно-заповідної справи в Україні Закарпатська область посідає одне з провідних місць. Відсоток фактичної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду до загальної площі області становить 13,9. За станом на 1 січня 2015 р. в області взято на облік 459 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 177732,8198 га, із них загальнодержавного значення – 34 об'єкти загальною площею 155534,514 га, місцевого значення – 425 об'єктів загальною площею 22198,3053 га. Так, у 2014 р. відсоток фактичної площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду зріс з 13,92 до 13,94 [3].

Щодо охорони земель та збереження природних ресурсів болотно-лісових комплексів, фрагментів сфагнових боліт (торфовищ) та мочарів з унікальним для регіону рослинним світом, отримано погодження на створення у Тячівському районі ботанічного заказника місцевого значення «Буштинський парк льодовикового періоду» площею 753,05 га за рахунок земель лісового призначення філії «Тячівське лісове агропромислове господарство» ДП «Закарпатське обласне управління лісогосподарських агропромислових господарств», 289,0 га, нелісових земель Буштинської селищної ради площею 291,0 га і Новобарівської сільської ради площею 173,0 га, без вилучення площі від землекористувачів [3].

Упродовж 2014 р. проводилися заходи щодо отримання погоджень матеріалів обласними установами та органами місцевого самоврядування для створення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення на території Свалявського та Виноградівського районів: у Свалявському районі, на землях ДП «Свалявське ЛГ», лісових заказників: «Приборжавський» (444,8 га), «Ждимирський» (123,9 га), «Тесаник» (169,5 га); у 12 Виноградівському районі, на землях ДП «Виноградівське ЛГ», ботанічного заказника «Холмовецька гора» (95,4 га) та на землях Пийтерфолвівської сільської ради та Вилоцької селищної ради ботанічного заказника «Ботар» (277,1 га) [3].

У рамках реалізації проекту «Збереження Карпатських пралісів» (2014 р.) проведено

роботи з обстеження, картування та опису пралісів і старовікових лісів на запланованих під розширення територіях з обґрунтуванням доцільності розширення національних природних парків.

Із метою збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів рослинного світу, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища, районними радами затверджено районні схеми екомережі. Відповідно до Програми перспективного розвитку природно-заповідної справи та екологічної мережі в Закарпатській області на 2006–2020 рр. обласною державною адміністрацією схвалено регіональну схему екологічної мережі Закарпатської області.

Виникла необхідність проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів об'єкта природно-заповідного фонду – регіонального ландшафтного парку «Притисянський».

Фінансування заходів, передбачених цією Програмою, буде здійснюватися за рахунок коштів та в межах видатків обласного бюджету, державного, місцевого бюджетів та власних коштів підприємств, інвестиційних коштів, міжнародної технічної допомоги і грантів, інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

Фінансування з обласного бюджету здійснюється в межах видатків, передбачених у бюджеті на відповідний рік.

Висновки з цього дослідження. Сучасний стан лісів України, у т. ч. і Закарпаття, є результатом численних змін нормативного регулювання та економічних рамок діяльності лісового господарства і не може характеризуватись як задовільний. Основними передумовами розвитку системи фінансового, екологічного та господарського управління та менеджменту в лісовому господарстві є: необхідність реалізації принципів сталого екологічно збалансованого відтворення і використання лісових ресурсів та екосистемного підходу до управління лісовим господарством в умовах ринкового реформування галузі.

Необхідно, враховуючи можливості поєднання бюджетів різних рівнів та децентралізацію, збільшити частку фінансування розвитку лісового фонду та можливості впровадження наукових підходів до ведення фінансово-господарської діяльності ЛГ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лицур І.М. Лісоресурсний потенціал України / І.М. Лицур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nvunfu.esy.es/Archive/2005/15_7/170_Lycur_15_7.pdf.
2. Мошак О.В. Регіональні проблеми формування і розвитку лісоресурсного потенціалу / О.В. Мошак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uzhnu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/lib/2078/1/РЕГІОНАЛЬНІ%20ПРОБЛЕМИ%20ФОРМУВАННЯ%20І%20РОЗВИТКУ%20ЛІСОРЕСУРСНОГО%20ПОТЕНЦІАЛУ.pdf>.
3. Офіційний сайт Закарпатського обласного управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakarpatlis.gov.ua/dostup-do-publichnoji-informatsiji/zvedena-finansova-zvitnist/>.
4. Правозастосування в лісовому секторі України: стан, проблеми, перспективи / Дослідження Світового банку в рамках програми «Удосконалення системи правозастосування та управління в лісовому господарстві країн на шляху європейської політики добросусідства та Росії». Ч. 1. – К., 2010. – 56 с.
5. Рішення другої сесії VII скликання Закарпатської обласної ради від 22.12.2015 р. № 88 «Про Програму охорони навколишнього природного середовища Закарпатської області на 2016–2018 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakarpat-rada.gov.ua/normatyvni-dokumenty/rishennya-rady/vi-sklykannya/>.